

İstanbul Üniversitesi Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü Tarihçesi

Yrd. Doç.Dr. Mutlu Küçük, Yrd.Doç.Dr.Aydın Çevik

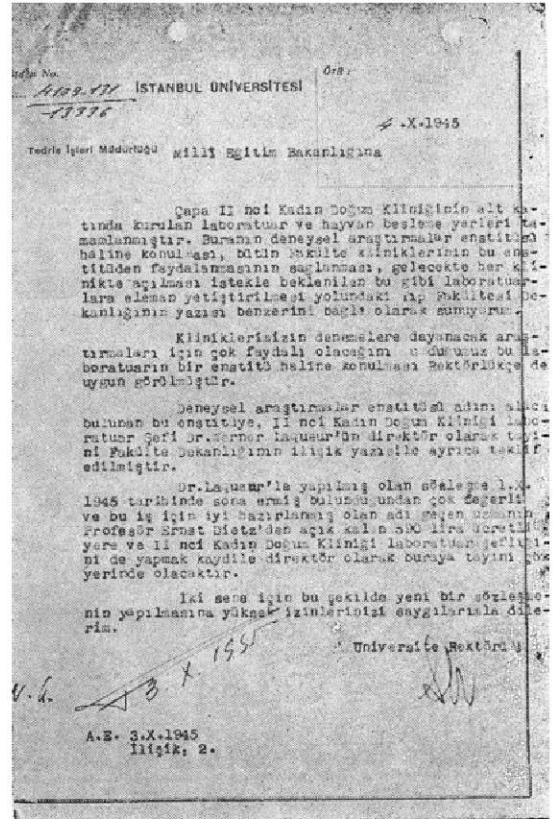
Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü Deney Hayvanları Biyolojisi ve Biyomedikal Uygulama Teknikleri AD

İstanbul Üniversitesi Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü, 03.10.1945 tarihinde kurulan, yapısında farklı disiplinleri birarada bulunduran, üst düzeyde bilgi ve deneyimle donanmış araştırmacılar yetiştiren ve bilimsel araştırmalar yapan yarım asırlık geçmişe sahip bir araştırma, eğitim ve öğretim kurumudur.

İ.Ü. İstanbul Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Muhittin EREL, 1945 yılı başlarında, fakülte bünyesindeki kliniklere araştırmacı yetiştirmek ve deneysel araştırma olanakları sunmak amacıyla içinde araştırma laboratuvarları ve deney hayvanı üretme bölümleri bulunan bir enstitü kurmayı tasarlamıştır. Bu amaçla, 12.01.1945 tarihinde, 2. Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinin alt katında yaklaşık 200 metrekairelik bir alanın laboratuvar hayvanı yetiştirme bölümü ve araştırma laboratuvarları haline getirilmesini ve bu kuruluşa "Tecrübi Araştırmalar Enstitüsü" adının verilmesini Rektörlüğe teklif etmiştir. Bu teklif Rektörlük tarafından kabul görmüş, ancak kuruluşun adı "Tecrübi Araştırma Enstitüsü (TAE)" olarak değiştirildikten sonra Milli Eğitim Bakanlığının onayına sunulmuştur. İlgili bakanlığın uygun bulmasını takiben, 2. Kadın Hastalıkları ve Doğum Kliniğinin laboratuvar şefi Dr. Werner Laqueur 04.10.1945 tarihi itibarıyla Tecrübi Araştırma Enstitüsünün ilk müdürü olarak atanmıştır.

Dr. Werner Laqueur 10.11.1949 tarihine kadar TAE Müdürü olarak görev yapmış ve bu dönem içinde İstanbul Tıp Fakültesinin öğretim üyeleri ile birlikte özellikle hepatoloji alanında deneysel araştırmalar yapmış ve bunları yayımlamıştır.

Dr. Werner Laqueur müdürlük görevinden ayrıldıktan sonra, 08.02.1950 tarihinde, İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığının önerisi, Rektörlüğün ve Milli Eğitim Bakanlığının da onay vermesi ile TAE müdürlüğüne Dr. (daha sonra Prof.) Friedrich Reimann atanmıştır. Dr. Reimann, 25 yıllık görev süresi içerisinde İstanbul Tıp Fakültesinin öğretim üyeleri ve müdür yardımcısı Doç. Dr. (daha sonra Prof.) Gülten Erdoğan ile birlikte (çoğu hematoloji ve tıbbi genetik alanlarında olmak üzere) yaptıkları deneysel çalışmaları yayımlamıştır.

Resim 1. TAE'nin kuruluş yılına ait önemli bir belge.

Prof. Dr. Friedrich Reimann'ın 01.03.1975 tarihinde emekli olmasından sonra, İstanbul Tıp Fakültesi Dekanlığı tarafından TAE yönetimi için Prof. Dr. İlhan Ulagay , Prof. Dr. Orhan Şaşmaz, Prof. Dr. A.Sevim Büyükdevrim ve Doç. Dr. Gülten Erdoğan'dan oluşan bir komite görevlendirilmiş ve kısa bir süre sonra da Prof. Dr. A.Sevim Büyükdevrim TAE müdürlüğüne getirilmiştir (1975).

Prof. Dr. A.Sevim Büyükdevrim, görevinin ilk yıllarında deneysel çalışmalara devam etmekle birlikte Tecrübi Araştırma Enstitüsünün bir yandan araştırmacı bilim insanı gücüne, diğer yandan laboratuvar hayvanlarına olan büyük gereksinimini göz önünde tutarak kurum bünyesine farklı disiplinlerden (Biyoloji, Kimya, Kimya Mühendisliği vs) gelen araştırmacıları

katmıştır. Bu amaç doğrultusunda, Tuncay Altuğ (Bio. daha sonra Prof. Dr. ve Mutlu Küçük (Bio. daha sonra Yrd. Doç. Dr.) Tecrübi Araştırma Enstitüsünde görevlerine başlamışlardır (1976).

Tecrübi Araştırma Enstitüsü, bodrum katında kalorifer borularının geçtiği ve kalorifer kazan dairesinden tahta bir perde ile ayrılmış küçük bir alandan ve bir laboratuvarından oluşmuş iken, özellikle Bio. Tuncay Altuğ'un girişimleri ile Tecrübi Araştırma Enstitüsünün küçük bahçesinde mevcut açık kümes tipi hayvan barınakları yerine küçük barakalara yerleştirilen standart kafeslerde laboratuvar hayvanı üretimine başlanmıştır.

TAE yönetimi ve personelinin bu çabaları sayesinde, Tıp Fakültesi içersinde üstlenilmiş olunan misyon, tam anlamıyla gerçekleştirilebilmiştir. Bir yandan yüksek lisans ve doktora eğitimi almış araştırmacılar yetiştirilmiş, diğer yandan da araştırma projelerinin yürütülebilmesi için uygun ortam sağlanması ve çeşitli kuruluşların bilimsel amaçlı laboratuvar hayvanı gereksinimlerinin karşılanması işlevleri başarıyla sürdürülmüştür.

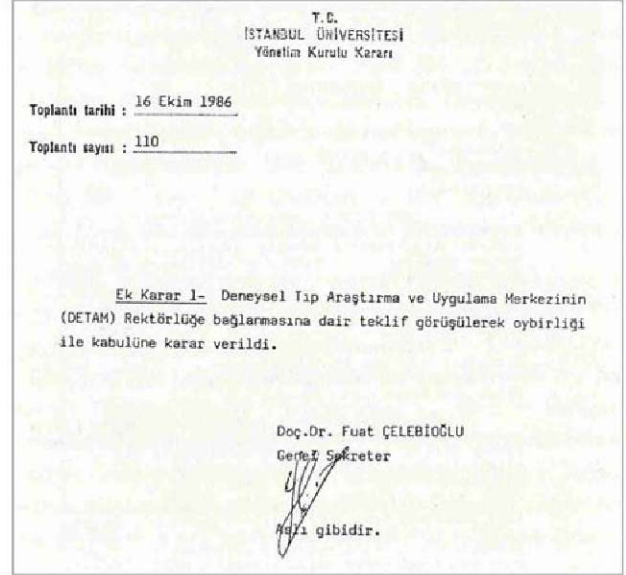
YENİ BİNAYA GEÇİŞ

1960'lı yılların başından itibaren Tecrübi Araştırma Enstitüsünün durumu, yetersiz sayılabilecek fiziki olanaklarının yanı sıra araştırma merkezlerine olan gereksinimin giderek artmasına paralel olarak fakülte yönetimi tarafından yeniden değerlendirmeye alınmıştır. Dekanlık tarafından kurulan komisyonlarla TAE'nin kendi yapısı ve işlevleri doğrultusunda yeni bir yerleşime kavuşturulması konusunda çalışmalar yapılmış ve sonuç olarak Çapa kampüsünün kuzeydoğusunda, Vakıf Güreba Caddesi üzerinde ve Temel Tıp Bilimleri binasına komşu bir alanda büyük bir merkez kurulması kararlaştırılmıştır.

Büyük bir araştırma merkezinin sahip olması gereken anatomik ve fonksiyonel özelliklerini dikkate alan büyük bilim adamı Ord. Prof. Dr. Ekrem Şerif Egeli, benzeri araştırma kurumlarının incelenmesi görevini Prof. Dr. A. Sevim Büyükdevrim'e vermiştir. Prof. Dr. A. Sevim Büyükdevrim yurtdışında özellikle Amerika Birleşik Devletlerinde bulunduğu eğitim yıllarında bu konu üzerinde araştırmalar yapmış ve sonra Avrupa'da faaliyetlerini sürdüren bazı araştırma merkezlerini de inceleyerek ülkemizin koşullarına uygun bir araştırma merkezi projesi hazırlamıştır. Bu hazırlık aşaması sürecinde kendisine İstanbul Tıp Fakültesi Mikrobiyoloji Anabilim Dalı Başkanı Prof. Dr. Enver Tali Çetin ve Van 100. Yıl Üniversitesi Rektör Yardımcısı ve Veteriner Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Ataman Güre'nin büyük katkıları olmuştur.

Tecrübi Araştırma Enstitüsünün yeni binasının temeli 29.06.1977 tarihinde atılmış olmasına rağmen başlangıçta yakın ilgi görmemesi nedeniyle, binanın inşaatı çok yavaş ilerlemiş ve ancak uzun yıllar sonra bitirilebilmiştir.

1982 yılından itibaren dönemin İstanbul Üniversitesi Rektörü Prof. Dr. Cem'i Demiroğlu, İstanbul Tıp Fakültesi Dekanı Prof. Dr. Cemalettin Öner, Danışma Meclisi Başkanı Ord. Prof. Dr. Sadi Irmak, Başbakan Sayın Bülent Ulusu, Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı Sayın Turgut Özal ve Maliye Bakanı Sayın Kaya Erdem'in önemli ilgi ve destekleriyle yeni binanın inşası hızlanmıştır. 1986 yılının sonlarına doğru tamamlanmış ve 1987 yılının ilk ayları itibarıyla işleme hazır hale getirilmiştir.

Resim 2. DETAM'ın rektörlüğe bağlanmasına dair İ.Ü.Yönetim Kurulu Kararı.

Resim 3. Yeni binanın görünümü.

Enstitünün yeni binasının hızla işlerliğe kavuşturulmasında ve özellikle de laboratuvar hayvanlarının barındırılması ve üretimi için mevcut altyapı olanaklarının iyileştirilmesinde dönemin Devlet Bakanı (sonra Kültür ve Turizm Bakanı), Zonguldak Milletvekili Sayın Tınaz Titiz'in de önemli katkıları olmuştur.

Öğrenci Bilimsel Kongrelerinin düzenlenmesinde, Doç. Dr. Tuncay Altuğ büyük rol oynamıştır.

Rektörlüğe bağlandıktan sonra daha hızlı bir gelişim sürecine giren Merkez, Üniversite Senatosu'nun 10.03.1988 tarihli oturumunda yeni hukuki statüsüne kavuşmuş ve 30.11.1988 tarih ve 19945 sayılı Resmi Gazete'de yayımlandığı üzere kendi döner sermaye işletmesini de kurmuştur.

İstanbul Üniversitesi Senatosunda kabul edilen yeni statüsüne göre Deneysel Tıp Araştırma Merkezi (DETAM)'nin amacı; tıp bilimleri ve biyoloji alanlarında araştırma ve uygulama yapmak olarak ifade edilmiştir. Merkezin, bu amacına ulaşmak için;

a) Tıp Bilimleri (tıp, diş hekimliği, veteriner hekimliği, eczacılık) ve biyoloji alanlarında temel ve uygulamalı araştırmalar yapmak, yeni yöntemler geliştirmek, bu alanlardaki araştırma projelerine yardımcı olmak,

b) Standart ve sağlıklı laboratuvar hayvanlarının üretilmesini ve saflaştırılmasını sağlayacak imkanları geliştirmek,

c) Önlisans, lisans ve lisansüstü öğrencilerinin eğitim ve öğretimine yardımcı olmak, uygulamalı çalışmalarına imkan sağlamak,

d) "a" bendinde belirtilmiş olan bilim alanlarında ilgili fakülte öğrencilerini araştırmalara yöneltmek, araştırma metodolojisi konularında eğitilmelerini ve araştırma yapmalarını sağlamak,

e) "a" bendinde belirtilmiş olan çalışma alanlarında gerekecek test materyallerini hazırlamak, buna ilişkin yöntemleri geliştirmek ve üretimlerini sağlamak,

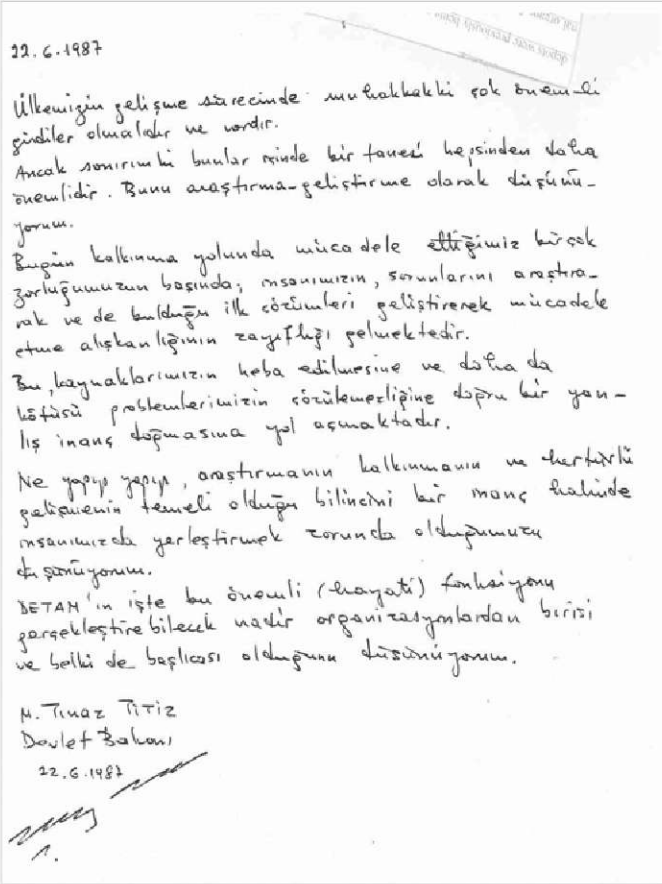
f) İlgili bilim alanlarında her düzeyde araştırmacı personelin eğitimi için kurs ve seminer düzenlemek,

g) Yurt içindeki ve dışındaki benzer merkezlerle işbirliği yapmak ve bu amaçla bilimsel toplantılar tertiplemek, hususunda gerekli çalışmaları yapacağı yeni statüsünün genel hükümlerinde yer almıştır.

1989 – 1994 yılları arasında DETAM'ın sunduğu olanaklardan yararlanılarak yürütülmüş olan proje sayısı 385'e ulaşmıştır. 1991 yılından itibaren 1994 yılının başına kadar 48'i yabancı dilde olmak üzere 87 adet orijinal çalışma yayımlanmıştır. 17'si uluslararası olmak kaydıyla çeşitli kongre, sempozyum ve bilimsel toplantılarda sunulan bildiri sayısı ise 105 olmuştur.

YENİDEN ENSTİTÜ STATÜSÜNE KAVUŞULMASI

DETAM, yaklaşık 4 yıl süreyle merkez konumunu sürdürdüktan sonra, 11 Temmuz 1992 yılında 2809 sayılı kanun ile lisansüstü düzeyde eğitim, öğretim, araştırma ve kamu hizmeti yapan, İstanbul Üniversitesi Rektörlüğüne bağlı bir kurum olarak Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü (DETAE) adı ile yeniden yapılandırılmış ve müdürlüğüne Prof. Dr. A.Sevim Büyükdavrim atanmıştır.

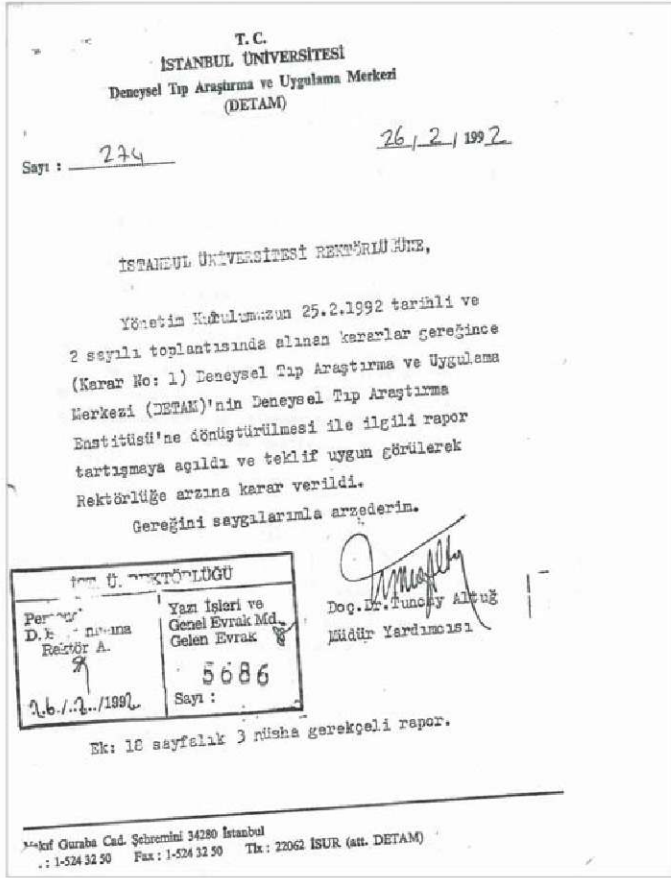

Resim 4. Devlet Bakanı Sayın Tınaz Titiz'in DETAM açılış defterine yazdığı not.

MERKEZ STATÜSÜNE GEÇİLMESİ

Tecrübi Araştırma Enstitüsü, İstanbul Tıp Fakültesine bağlı olarak 06.01.1982 tarihinde Tecrübi Araştırma Merkezi, 01.05.1984 tarihinde ise Deneysel Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezi (DETAM) adını almıştır. Deneysel Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezi Üniversite Yönetim Kurulunun 16.10.1986 tarihli ve 110 sayılı kararı ile aynı adla Rektörlüğe bağlı bir araştırma ve uygulama merkezine dönüşmüştür.

DETAM'da 1984 yılında İstanbul Üniversitesinde eğitim gören öğrencilerin deneysel araştırma yöntemlerini öğrenerek uygulamalarını sağlamak amacıyla Öğrenci Bilimsel Araştırma Kolu (ÖBAK) kurulmuştur. Bu şekilde yüksek teknoloji için gerekli araştırmacı potansiyelinin oluşturulması hedeflenmiştir. ÖBAK'ın kurulmasında ve her yıl gerçekleştirilen Uluslararası

Resim 5. DETAE Yönetim Kurulunun Enstitü statüsüne dönüştürülmesine ilişkin teklifi.

DETAE, 1994 yılı itibarıyla, yaklaşık 4000 m2 kullanım alanına sahip biri 7 diğeri 3 katlı iki binadan oluşan yeni görünümüne kavuşmuştur. Enstitü, lisansüstü eğitim için hazırlanmış ve gerekli izinleri alınmış beş anabilim dalından oluşmuştur.

- Deney Hayvanları Biyolojisi ve Biyomedikal Uygulama Teknikleri Anabilim Dalı
- Genetik Anabilim Dalı
- İmmünoloji Anabilim Dalı
- Moleküler Tıp Anabilim Dalı
- Sinirbilim Anabilim Dalı

Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsüne, 1994 yılında kadrolu öğretim üyesi olarak sadece Müdür Prof. Dr. Hikmet Koyuncuoğlu'nun atanmış olması nedeniyle anabilim dallarının akademik kadroları oluşturulamamıştır.

Enstitünün 1994 yılından itibaren altyapısı geliştirilmiş, gerekli işlevsel mekan düzenlemeleri yapılmıştır. Anabilim dalları bünyesinde kadrolaşmaların hızlanmasıyla İ.Ü. Sağlık Bilimleri Enstitüsü'ne bağlı yeni lisansüstü programları açılmış ve eğitim faaliyetlerine hız verilmesi sağlanmıştır.

1994 yılında Prof.Dr.A.Sevim Büyükdevrim'in emekli olmasından sonra Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsünde sırasıyla müdürlük görevinde bulunmuş olan İstanbul Üniversitesi öğretim üyeleri şunlardır;

1994-1997	Prof. Dr. Hikmet Koyuncuoğlu
1997-2001	Prof. Dr. Özdem Anğ
2001-2005	Prof. Dr. Orhan Arıoğlu
2005-2008	Prof. Dr. Mehmet Kaya
2008-2009	Prof. Dr. Turgay İspir

2010 yılından beri Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü'nde Prof. Dr. Uğur Özbek, müdür olarak görev yapmaktadır.

DETAE'NİN BUGÜNÜ

Günümüzde DETAE, üstlenmiş olduğu tarihi misyonu, anabilim dalları aracılığıyla sürdürmekte olduğu eğitim ve öğretim faaliyetlerinin yanı sıra, deneysel ve rutin amaçlı laboratuvar hizmetleriyle ve düzenlemekte olduğu kurslarla, başarıyla yerine getirmektedir.

Deney Hayvanları Biyolojisi ve Biyomedikal Uygulama Teknikleri Anabilim Dalı'nın Üretim ve Saflaştırma Bölümü, Tarım ve Köy İşleri Bakanlığı tarafından verilen çalışma izni ile 16.04.2008 tarihinden itibaren deney hayvanı üretimi, kullanımı ve tedarik edilmesi konusunda İstanbul Üniversitesi içerisinde tek yetkili merkez haline gelmiştir. Anabilim Dalı, aynı zamanda İstanbul Üniversitesi Hayvan Deneyleri Yerel Etik Kurulu (İ.Ü.HADYEK) ile birlikte araştırmacılar için deney hayvanı kullanım kursları düzenlemektedir. Ayrıca İ.Ü.HADYEK onaylı araştırma projelerine teknik destek verilmektedir

Genetik Anabilim Dalı'nda, nörogenetik, nöromusküler ve mitokondriyal kökenli hastalıklara yönelik tanı amaçlı testlerin yanı sıra, lösemi ve bazı kanser tiplerine yönelik translokasyon ve gen mutasyon analizleri yapılmaktadır. Ayrıca yeni kurulan Tüm Genom Analiz Laboratuvarı'nda mitokondriyal genom DNA analizi yapılmaktadır. Anabilim dalı laboratuvarlarında konjenital ve edinsel kalp hastalıklarının moleküler etiolojisi ve epidemiyolojisi, mitokondriyal ve nörogenetik kökenli hastalıklar, Epilepsi, Kanser ve Behçet hastalığı genetiği konulu araştırma projeleri de çalışılmaktadır.

İmmünoloji Anabilim Dalı'nda mevcut dört birimden biri olan Akım Sitometrisi biriminde, immünfenotipleme, lösemi/lenfoma tiplendirmesi, anti-trombosit antikor, nötrofil

fonksiyonları gibi rutin amaçlı analizler yapılmaktadır. Doku kültürü biriminde T hücre proliferasyonu, doğal öldürücü hücre sitotoksitesi rutin olarak tayin edilirken, araştırmalar için incelenen hücre veya hücre altgruplarının kültürü de yapılabilmektedir. İmmünfloresan laboratuvarında flöresan boyama ile mikroskopik görüntüleme mümkün olabilmekte ve araştırılan moleküllerin varlığı ve yerleşimi saptanabilmektedir. Bir diğer birim olan Elisa laboratuvarında ise rutin amaçlı olarak anti glutamat dekarboksilaz antikorları, proje kapsamında da pek çok sitokin ve diğer moleküllerin düzeyleri değerlendirilmektedir. Ayrıca anabilim dalı tarafından 1995 yılından beri her yıl çeşitli üniversite ve kuruluşlardan katılımcılara Uygulamalı Akım Sitometri Kursu verilmektedir.

Resim 6. DETAE'nin bugünkü görünümü.

Moleküler Tıp Anabilim Dalı, İstanbul Üniversitesinde başlatılmış olan uzaktan eğitim programlarının öncülerinden biri olarak faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir. Ayrıca obezite, farmakogenetik, hiperkoagulabilite, osteoporoz, paraoksanz panelleri ile tanı amaçlı rutin testleri yapılmaktadır. Anabilim dalı laboratuvarlarında araştırma ve rutin amaçlı olarak atomik absorpsiyon cihazı ile element tayinleri ve luminesans cihazı ile inflamasyon belirteçlerinin ölçümleri de mümkün olabilmektedir.

Enstitüdeki anabilim dallarından biri olan Sinirbilim Anabilim Dalı, sürdürmekte olduğu Sinirbilim, İleri Nörolojik Bilimler, Elektro-Nöro-Fizyoloji Yüksek Lisans programları ile İleri Nörolojik Bilimler Doktora programlarının yanı sıra üniversite eğitim öğretim faaliyetleri çerçevesinde düzenlenmekte olan Çocuk Üniversitesi programının yürütülmesine büyük oranda katkı sağlamaktadır.

Enstitüde mevcut 5 anabilim dalı dışında bilimsel faaliyet gösteren birimler de bulunmaktadır.

Enstitüye bağlı birimlerden Moleküler Tüberküloz Epidemiyolojisi Laboratuvarı moleküler yöntemlerle tüberküloz epidemiyolojisi hakkında veri üretmenin yanı sıra, tüberküloz ve mikobakteri enfeksiyonlarının tanısında kullanılacak yeni hızlı, ucuz yöntemler ve ürünlerin geliştirilmesi amacıyla yönelik çalışmalarını sürdürmektedir.

30.04.2010 tarihli Resmi Gazete'de yayımlanan ilgili yazı ve İ.Ü. Rektörlüğü'nün 22.09.2010 tarihli yazısı gereğince kurulan İ.Ü. Diyabet Uygulama ve Araştırma Merkezi (DİYAM), rektörlüğe bağlı olarak DETAE içerisinde çalışmalarını sürdürmektedir. Merkezin başlıca hedefleri arasında, diyabetoloji alanında uluslararası standartlarda bilim üreten bir merkez haline gelmesi, bu alanda çalışma yapan ulusal ve uluslararası bilim adamlarını bir araya toplayarak güç birliğinin sağlanması ve Diyabet Adacık Hücre Transplantasyonunun klinik uygulamalarda kullanılması yer almaktadır.

Deneysel Tıp Araştırma Enstitüsü, bugünkü varlığıyla, farklı disiplinleri birarada bulduran çağdaş, yetenekli ve dinamik yapısı sayesinde, misyon ve vizyonunda var olan değerler ve hedefler doğrultusunda nitelikli araştırma, eğitim ve ileri tanı hizmetlerini sunmaya devam etmektedir.

KAYNAK

İstanbul Üniversitesi Deneysel Tıp Araştırma ve Uygulama Merkezi (DETAM), İ.Ü.Fen Fakültesi Döner Sermaye İşletmesi Prof. Dr. Nazım Terzioğlu Basım Atölyesi, İstanbul - 1989.